

Een hyperefficiënte economie

In het belang van onze vrijheid

Voorstellen Team Nieuwe Economie voor het Europees verkiezingsprogramma¹

Een tekort aan grondstoffen raakt aan onze (toekomstige) vrijheid. Afgelopen jaren hebben de COVID-crisis en Oekraïne-oorlog ons al te zeer duidelijk gemaakt dat onze vrijheid een prijs kent. Grote verstoringen in productieketens en torenhoge gasprijzen die onze afhankelijkheid van andere landen laten zien. Er zijn al genoeg uitdagingen in ons eigen land op het gebied van milieu en klimaatverandering en het behoud van ons welvaartsniveau door een sterke economie. Toch zullen we tegelijkertijd het hoofd moeten bieden aan externe bedreigingen. In een snel veranderende wereld zullen wij onze economie moeten blijven voorzien van grondstoffen. Dat vraagt om een stevige lange-termijn agenda en meer strategische economische samenwerking binnen Europa. Niet voor niets bemoeit de Verenigde Staten zich toch immers met onze industrie in Veldhoven – de ASML?

Laat ons kroonjuweel ASML als toonbeeld van innovatie ook een inspiratie zijn. Met onze unieke kennis uit Veldhoven kunnen computerchips immers niet alleen kleiner, sneller maar ook duurzamer worden geproduceerd, omdat deze voor dezelfde prestaties minder kritische materialen en energie nodig hebben. Tevens spelen deze microchips een belangrijke rol in het slimmer en energiezuiniger gebruik van apparaten, vervoermiddelen en industriële productieprocessen. Om in de 21ste eeuw mee te komen, blijkt deze hyper-efficiënte technologie van grote geopolitieke strategische waarde. Het slimmer en efficiënter omgaan met energie en grondstoffen vermindert niet alleen onze geopolitieke afhankelijkheid, maar is een belangrijke maat voor de duurzaamheid van onze economie. Laten wij daar dan ook op inzetten in alle sectoren, opdat we ook onze eigen toekomst veilig stellen.²

We zullen onze afhankelijkheid van kritische materialen moeten verminderen.

Het wordt hoog tijd dat de EU voor het behoud van zeldzame aardmetalen en onze algehele onafhankelijkheid van kritische materialen nauwer gaat samenwerken. Zo moet het, ook zonder staatssteun, makkelijker worden voor onze eigen Europese markt om zich te organiseren op

---

¹ Dit is een conceptversie. De eindversie zal worden geschreven na consultatie met leden van het Thematisch Netwerk Liberaal Groen. Dit document bevat een opinie en heeft geen formele status binnen de VVD voor gebruik in beleid of bestuur. Het geeft houvast in onderlinge discussies en aanknopingspunten voor beleid in de toekomst. Publicatie 18 juni 2023 op <https://www.liberaal-groen.nl>.

² Morgan Bazilian en Simon Moores, "Why are critical minerals key to a greener future?" World Economic Forum, 26 mei 2023, <https://www.weforum.org/agenda/2023/05/critical-minerals-technology-geopolitical-greener-future/>

een wereldmarkt, bijvoorbeeld door het bieden van een platform voor collectieve inkoop van grondstoffen. Waar nodig leggen we voor kritische materialen strategische reserves aan. Liever dan al te strenge importbeperkingen voor grondstoffen buiten de EU, kijken we naar hoe we onze eigen ketens binnen de EU kunnen versterken.³

Binnen de EU zal Nederland zich tevens moeten verhouden naar andere Europese landen waar nieuwe mijnbouwprojecten nu ter discussie staan.⁴ Als liberalen gaan wij onze verantwoordelijkheid daarin niet uit de weg. Als grote economie met een belangrijke rol in productieketens met hogere toegevoegde waarde, kunnen wij immers wel de behoefte aan grondstoffen mitigeren. Dit begint bij het ontwerpen van productie die efficiënter omgaan met zeldzame materialen, het tegengaan van verspilling en terugwinnen van materialen waar mogelijk. Daarmee bewijzen we niet alleen onszelf, maar ook onze buurlanden een dienst en blijven we rechtvaardig naar buurlanden die voor ons nieuwe mijnen openen.

Dat kan door te sturen op slimmer materiaalgebruik binnen de productieketen.

Om de gehele keten verantwoordelijkheid te laten nemen voor het gebruik van grondstoffen, dienen we anders te kijken naar eigendomsrecht. Te vaak verschuiven we de verantwoordelijkheid naar de consument om maar te recyclen. Deze hebben echter weinig grip op keuzes in het productieproces. Een inzet op producentenverantwoordelijkheid is daarom niet alleen liberaal maar ook gewoon effectiever. Voorwaarde is wel dat producenten meer grip krijgen op hun materiaalstromen. Dit vraagt om meer transparantie in de productieketen tussen leveranciers en verwerkers en kan met een materialenpaspoort. Wanneer we kansen inzichtelijk maken en creatieve ondernemers de ruimte geven, komen met tijd en vertrouwen nieuwe en efficiëntere service-modellen tot stand die slimmer omgaan met kritische materialen.

Om deze nieuwe economie te versnellen, hanteren we waar nodig het principe 'de vervuiler betaalt' en maken we duidelijke fiscale keuzes. Dit betekent dat we grondstofgebruik en de impact hiervan op het milieu belasten op basis van 'true pricing'. Daarmee stimuleren we aan het begin van de waardeketen niet extractie, maar juist efficiëntie, alternatieve materialen of het hergebruik van kritische materialen. Dit kan gepaard gaan met een verlaging van de belasting op arbeid of andere fiscale hindernissen, zodat slimmer ontwerpen, onderhouden en recyclen ook daadwerkelijk loont. Door het sluiten van productieketens wordt de afhankelijkheid van kritische materialen verminderd. Afval wordt daarmee een bron voor nieuwe materialen en producten en vermindert de behoefte aan nieuwe mijnen of import uit derde landen.

Het blijft voor producenten uitdagend om hoogwaardige producten van gerecyclede materialen te maken, die minstens beter of net zo goed zijn als nieuwe producten. Tevens zijn investeringen in vrijwel de gehele productieketen moeilijk uit te leggen wanneer er geen sprake is van een gelijk speelveld. En ook voor consumenten is de overstap van aankoop naar een

---

³ Commissie en Parlement zijn in gesprek over de 'Critical Materials Act'. Zie ALDE Party, "Critical Raw Materials: Secure and sustainable supplies needed," 23 mei 2023,

https://www.aldeparty.eu/critical_raw_materials_secure_and_sustainable_supplies_needed

⁴ János Allenbach-Ammann, "Critical Raw Materials: EU ministers want to move fast but dilemmas abound," *EurActiv*, 23 mei 2023, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/critical-raw-materials-eu-ministers-want-to-move-fast-but-dilemmas-abound/>

service-model bij de gedachte van een platformeconomie niet vanzelfsprekend. Als je iets koopt weet je immers vaak beter waar je aan toe bent. Daarom moet je als consument kunnen terugvallen op duidelijke afspraken over gebruiksrecht, kwaliteit en reparatie bij defecten. Een succesvolle transitie vraagt om een betrouwbare en consistente overheid.

Dit vraagt om langetermijnkeuzes voor de toekomst van onze industrie.

Er zal een antwoord moeten komen op hoe om te gaan met grootschalige industrie, chemicaliën, staal en cementproductie, die gezamenlijk de grootste CO₂-uitstoters vertegenwoordigen. Deze sectoren zijn wel kritisch voor een goed functionerende economie en daaraan verwante waarestromen. Toch is het erg lastig om hier CO₂-reductie te bewerkstelligen, bijvoorbeeld vanwege de lange levensduur van installaties. Het op waarde schatten van dergelijke clusters vraagt om een strategisch lange-termijn agenda die wel degelijk een schonere toekomst kan voorstaan. Industriepolitiek kan daarmee ook gaan over innovatie-agenda's waarin met prototypen tijdig wordt ingespeeld op benodigde technologie en oplossingen voor de industrie.⁵ Uitgangspunt daarbij moet wel zijn dat productieketens zo veel als mogelijk worden gesloten, waarbij regeneratieve als niet volledig circulaire ketens leidend moeten zijn in keuzes voor innovatiebeleid. Dit draagt namelijk niet alleen bij aan het verminderen van afhankelijkheden van kritische materialen, maar helpt ook bij het voorkomen van waterverspilling, laagwaardige restproducten, ongewenste CO₂-, NO_x- en fijnstofuitstoot en andere impact op de leefomgeving.

Investeren in een hyperefficiënte economie houdt ons competitief.

Een sterke Nederlandse economie drijft op het creëren van toegevoegde waarde die wij alleen in stand kunnen houden door continu te innoveren. Nederland heeft volop kennis in huis en is gebaat bij Europese regelgeving die ambitie toont ten aanzien van innovatie. Zo hebben wij de beste industriële vormgevers en sterk verweven industrie-clusters, competitieve logistieke hubs en hoogwaardige kennis van ketenprocessen. We kunnen daarmee wereldwijd de toon blijven zetten. Nederland heeft nog steeds de hoogste secundaire inzet van materialen in heel Europa, maar maakt afgelopen jaren te weinig voortgang op het gebied van hergebruik en leunen we te veel op andere landen.⁶ Dit gaat ten koste van onze concurrentiekracht en maakt ons afhankelijk. Met alleen ambitie en normering komen we er niet. Het wordt tijd spelregels aan te passen, ons fiscaal stelsel anders in te richten en samen met andere Europese landen flink te investeren.⁷ Te vaak steken andere landen ons de loef af omdat we zelf te terughoudend zijn met investeringen in innovatie. De Nederlandse overheid kan niet alleen zelf optreden als launching customer maar ook andere lidstaten aansporen hun inkoopkracht meer te benutten voor innovatiedoelinden.

---

⁵ Europese Commissie, *Horizon Europe strategic plan 2025-2027 analysis*, 2023, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b3baec75-fdd0-11ed-a05c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-287596143>

⁶ CBS, "Circulariteit Nederlandse economie nauwelijks toegenomen," 26 januari 2023, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/04/circulariteit-nederlandse-economie-nauwelijks-toegenomen>

⁷ Aldert Hanemaaijer en Maikel Kishna, *Reflectie Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030*, Planbureau voor de Leefomgeving, 30 maart 2023, <https://www.pbl.nl/publicaties/reflectie-nationaal-programma-circulaire-economie-2023-2030>

De wereld verandert en dit maakt dat wij als liberalen onze verantwoordelijkheid nemen. Het slimmer omgaan met grondstoffen gaat over onze vrijheid en veiligheid en die van toekomstige generaties. Daarin zijn we optimistisch, zien we verdienkans voor ondernemers en industrie en dragen we zorg voor een beter milieu en leefomgeving. Dit past bij een strategische agenda voor een competitieve Nederlandse economie. Nu is het moment om onze kroonjuwelen in de toekomst 'hyperefficiënt' veilig te stellen.